

ՍԻՐԱԿ

Լ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1956

ՓԵՏՐՈՒԱՐ - ՄԱՐՏ

ԹԻՒ 2-3

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՃԵՄԱՐԻՏ ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ

«Ես եմ նանապարհ, նօմարտութիւն եւ կեանք.
ոչ ոք զայ առ Հայր երէ ոչ ինեւ»:
(Յովի. Ճ. 6)

Աստուածաշունչ զիբքերուն սկիզբէն մինչև վերջը, շատ անգամ յիշուած
և խորունկ իմաստ ու նշանակութիւն ստացած բառերէն մին է ճանապարհը:

Իր սովորական իմաստին մէջ անիկա կարեւոր է մեր առօրեայ ընթացքին ուղղութիւն տալու համար: Ճամբան, առհասարակ կը նմանի առտնին զործածութեան մէջ եղող ո և է առարկայի մը, իրի մը, որուն կարեւորութեան յաճախ չենք անդրադառնար, այլ սակայն անոնք մեր կեանքին մէջ ունին իրենց տեղը և կարեւորութիւնը: Մեզմէ ո և է մէկուն կրնայ պատահած ըլլալ որ անցնի քարքարուտ ու դերբուկ ճամբաներէ կամ կանոնաւոր ճամբայ մը զոյութիւն չունեցող վայրէ մը: Յայնժամ միայն կ'ըմբռնենք ճամբուն անհրաժեշտութիւնը, ինչպէս պիտի զգայինք կարեւորութիւնը առօրեայ զործածական իրի մը կամ առարկայի մը:

Առանց կանոնաւոր ճամբայի, դատապարտուած ենք կորսուելու, նիւթական հասկացողութեամբ, ինչպէս կը պատահի ատիկա անապատի և ծովու ճամբորդներուն: Աւստի՝ ճամբան միջոց մըն է նպատակի մը համնելու, ու որքան որ նպատակը ազնիւ է և կարեւոր՝ այնքան աւելի ճամբան արժէք կը ստանայ:

Իւրաքանչիւր անհատ որ աշխարհ կուղայ անհրաժեշտաբար պիտի ընթանայ ճամբէ մը համնելու համար իր նպատակին, անդրազոյն վախճանին: Այս իմաստով հետեւաբար կեանքը ևս ճամբայ մըն է և ունի բազում շաւիդներ: Եւ որովհետեւ ճամբաները կ'առաջնորդեն և ուղղութիւն ցոյց կուտան, մենք իւրաքանչիւրս կ'առաջնորդուինք և կ'ընթանանք զանազան շաւիդներէ, համաձայն մեր խառնուածքին, կոչումին և դաստիարակութեան:

Ոմանք կեանքի ինչ ինչ բերումներով, շացած նիւթական կեանքի մը պարզեցիք բարիքներէն, կ'որդեզրեն նիւթապաշտական ուղի մը և հետամուտ կ'ըլլան անոր՝ իրենց առջև խափանուած տեսնելով ուրիշ ո և է ելք, դէպի՛ այլ նպատակներու բացուող ճամբաներ:

Ոմանք — սոսկական մահկանացուներ —, կ'ընդունին կեանքը իբրեւ տուեալ մը, կ'ապրին կենդանական և բուսական իրենց կեանքը, խոնարհ ու անհանդէս, և բոյսի ու կենդանիի նման կ'անցնին կեանքի ճամբէն:

Ոմանք կ'ընտրեն սակայն մտաւորականին ճամբան, իրազործելու համար շատ աւելի զերազանց և շատ աւելի աղնիւ զազաթներ որոնք կը պատկանին իտէական և իմանալի աշխարհներու:

Աւրիշներ տակաւին, զիտութեան, արուեստի, իմաստասիրութեան զետիններու վրայ կ'ընեն կարեւոր յառաջդիմութիւններ և կ'արձանազրեն յաջողութիւններ:

Բնականաբար, երբ մարդ նպատակ կը գնէ ընթանալ որոշ ուղիե մը, ի յառաջազունէ կ'առաջադրէ զայն և ըստ այնմ կը շարունակի:

Բայց որքան որ ալ հաստատակամ և ինքնավստահ քալենք ճամբաններէն հասնելու համար մեր նպատակին, այնքան աւելի կը զգանք պակաս մը մեր հողիններուն մէջ: Նիւթական, ճարտարարուեստական, մտաւորական, զիտական և այլ մարզերու մէջ ևս տեսանելի և մատնանշելի անյագութիւնը ընական ձըդտումն է համնելու այն անհրաժեշտ և էական պակասին որ պահանջքն ու պէտքն է իւրաքանչիւր բանաւոր էակի, — զԱստուած մեր մէջ ունենալու, Աստուծմով զօրանալու, հետեւաբար աստուածային չնորհներու ընկալուչներ ըլլալու: Վասնզի առանց հոգեկան լիութեան զուր են մեր ճիզերը աշխարհային յաջողութիւններով և շահերով փառաւորուելու: Ինչ որ չօշափելի է թանձրացեալ իրք նիւթ՝ այս աշխարհին կը պատկանի լոկ. կան ուրիշ արժանիքներ ալ որոնք աստուածային չնորհներով միայն ձեռք կը բերուին և որոնք յաւիտենական են ըստ Առաքեալին որ կ'ըսէ, — «տեսանելիքս առժամանակեայ մի են, իսկ աներեւոյթքն յաւիտենական»:

Արարածները, որոնք ճամբորդներ են այս կամ այն ձեւով, իրքն զերազոյն վախճան կ'ընթանան ի վերջոյ դէպի Արարիշը որ ճարտարապետն է Տիեզերքին և լրումը կեանքին: Հետեւաբար արարածները չեն որոնք հանդիսադրած են զերազոյն նպատակը կեանքին, այլ Աստուած՝ որ սկիզբն է ու վախճանը ճամբուն: Աւրեմն իրքն արարածներ երբ մեր սահմանափակ միտքով ու կամքով կ'ընթանանք մեր նախասիրած շաւզէն, անհրաժեշտաբար պէտք է ի մտի ունենանք նաև որ կայ զերազանց ճամբայ մը որ մեր Տիրոջ ճանապարհն է, ուրկէ Քրիստոս ևս անցաւ ու ցոյց տուաւ զայն իր օրինակով ու իր Անձով: Անոր ընթացակից ըլլալով միայն կրնանք անցնիլ այդ ճամբէն ու համնիլ մեր կարեւորազոյն նպատակին — փրկազործութեան. վասնզի միւս ըոլոր ուղղութիւնները առժամանակեայ վախճանի մը կ'առաջնորդեն, մինչ Քրիստոսի ճամբան է որ կը տանի մեզ յաւիտենութեան:

Ապա ուրեմն Քրիստոսի հետեւելով, Քրիստոնէաբար ապրելով, ընթացակից կ'ըլլանք մեր Տիրոջ: Աւ Քրիստոնէութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ճամբայ մը Հաւատքի, Յոյսի ու Սիրոյ: Պատահմամբ չէ որ ճանապարհ կը կոչենք զայն: Ու է կեանք որ կ'ընթանայ Տիրոջ ճանապարհով, կը նմանի առուակի մը, մաքուր, ջինջ ու անապակ, որուն մէջ ճանճային ու է ապականութիւն չի կրնար զոյութիւն ունենալ:

Քրիստոնեայ առաջին համայնքն իսկ կրնայ որդեզրած ըլլալ այս բացատրութիւնը, վասնզի ի հնումն ըստուած էր մարզաքութիւններուն մէջ թէ «ականջք քո լուիցեն բանս զիետ մոլորեցուցչացն քոց, որք առէին» եթէ այս է ճանապարհ և զնացուք ընդ սա» (Ես. 1. 21):

«Անդ եղիցի ճանապարհ մաքրեալ, և ճանապարհ սուրբ կոչեսցի և մի անցցէ ընդ նա պիղծ» (Ես. 1.6. 8):

Քրիստոնեաները առաջին անգամ «Ճանապարհորդակից» կը կոչուին յունարէն խօսող հրեայ համայնքին մէջ, հասկցնելու համար իրենց Քրիստոսի հետեւորդ ըլլալը: Գործք Առաքելոցի թ. զլոտուն մէջ կը կարդանք որ Սոլոս արտօնագիր մը կ'ուզէ քահանայապետներէն Գամասկոս երթալու որպէսզի հոն «զոք զացէ այնր ճանապարհաւ» արս կամ կանայս, կապեալս ածցէ յերուսաղէմ»: Աւելի ետքը, դարձեալ Գործք Առաքելոցի մէջ, քրիստոնեաները կը կոչուին նազովքեցւոց հերձուած, որուն ի պատասխան Պողոս կը զրէ: «Եթէ լսու ճանապարհին զոր ասեն հերձուած, այնպէս պաշտեմ զնայրենի Աստուածն, հաւատացեալ ամենայնի»: Բնականաբար առաջին քրիստոնեաները չէին փափաքեր հերձուած կոչուիլ, այլ՝ նանապարհորդակից: Հետեաբար այս բացատրութիւնն էր որ կը զատէր և կ'որոշէր առաջին քրիստոնեաները միւս հրեաներէն:

Հին Կտակարանին մէջ օրինակներ շատ կան բացատրելու համար նանապարին նշանակութիւնը և գերը կեանքին մէջ: Հին Կտակարանը կը բացատրէ երկու ճամբաներու գոյութիւնը, մին կեանքի, միւսը մահուան. բարիին և չարին. լոյսին և խաւարին ճամբան: Բարութեան, լոյսի և կեանքի ճամբաները, բնականաբար կը նշանակեն Օրէնքի համաձայն ապրուած կեանք մը: Հրեաներ, սկիզբէն ի վեր մեծ կարենորութիւն կ'ընծայէին Օրէնքին. կանոնաւորութեամբ իրենց մատաղները կը բերէին ծածար, և իրենց բոլոր պարտաւորութիւնները կը կատարէին ըստ կարելոյն անթերի, որուն համար մարզարէները կը ծառանային իրենց ժողովուրդին դէմ, որովհետեւ Տէրը մատաղի, նոխազի, տատրակներու արեան պէտք չունէր, այլ սուրբ սրտի և ճշմարիտ հաւատացեալներու՝ որոնք ներքնապէս կ'ապրին սուրբ կեանք մը և ոչ թէ լոկ ցուցամոլութեան համար կ'ընեն իրենց տեսակ մը ընկերային-բարոյական-կրօնական պարտաւորութիւնները:

Քրիստոսի ճանապարհորդակից ըլլալով ուրեմն, քրիստոնեաներ դիտէին կեանքի ճշմարիտ ճամբան, համաձայն Յիսուսի ուսուցումներուն: Երկու ճամբաներու զազափարը, այնքան յստակ կերպով մատնանշուած Հին ու նոր Կտակարաններուն մէջ, կը շարունակուի նաև Առաքելական Թուղթերուն և Աւետարաններուն մէջ ևս: Լոյսի և խաւարի ճամբաներն են անոնք. մին՝ դէպի փրկութիւն և միւսը դէպի կործանում առաջնորդող: Լերան քարոզին մէջ, Մատթէոս Աւետարանիչ ամենայն պարզութեամբ և վերջնականապէս կը բացատրէ զայդ. — «Մտէք ընդ նեղ դուռն, քանի՛ ընդարձակ է դուռն և համարձակ ճանապարհն՝ որ տանի ի կորուստ, և բազումք են որ մտանեն ընդ նա: Քանի՛ անձուկ է դուռն և նեղ ճանապարհն՝ որ տանի ի կեանս, և սակաւք են որ զտանեն զնա» (Մատթ. լ. 13-15):

Բոլոր անոնք որոնք ճանապարհորդակից են իրարու, զիրար կը հասկնան, զիրար կը միսիթարեն և բարեկամներ են իրարու, եթէ անոնց նպատակն է քալել դէպի Աստուած՝ Քրիստոսի ճանապարհն: Ճշմարիտ բարեկամներ կրնան ըլլալ անոնք միայն, որոնց նպատակը նոյնն է և վսեմ: Յիսուս այս իսկ պատճռաւ իր աշակերաները կոչեց իր բարեկամները: Ահա թէ ինչու ճշմարիտ արուեստագէտները, զիտունները, առաջնորդները, բարեկամներ են իրարու.

անսնք միևնոյն նպատակը իրազործելու կը միտին։ Անոնց գերազոյն նպատակը ճշմարտութիւնն է, դանազան մակարդակներու վրայ։

Բայց «ի՞նչ է ճշմարտութիւնը» կը հարցնէ մարզը, ամէն անզամ որ ինքինքը զանէ կեանքի թոհուբոհին մէջ չուարուն։ ամէն անզամ որ վրիպի իր այս կամ այն նպատակը իրազործելու ճիզին մէջ։ ամէն անզամ որ չըշապատուած զգայ ինքինք ուրիշ ճամբաներէ զացող մարդերէ, որոնք ըստ իրեն անարդար են և անխիզճ։ Եզրայր եղրօր դէմ զագան, մարզը՝ մարզուն թշնամի։ Բայց ի՞նչ է ճշմարտութիւնը։ այսպէս հարցուց Պիդատոս, հոռվմէացի աղուէս իմաստունը՝ Յիսուսին, առանց անդրադառնալու որ ճշմարտութիւնը իր դիմաց կեցած էր։ «Ես եմ հեմարտութիւն» պատասխանեց Յիսուս Պիդատոսին։ Ճշմարիտ քրիստոնեան հետեւարար ան է որ իրեն կեանքին մէջ զերազոյն նպատակ դրած է հասնելու ճշմարտութեան՝ որ յայտնուեցաւ պատմութեան մէջ Յիսուսի Անձով։ Ոչ ոք Յիսուսէ առաջ և ոչ ոք Յիսուսէ ետք չէ համարձակած խորի մանալ և խորզզալ այս նախադասութեան լրիւ էութիւնը։ Մարզաբէներն ալ ճշմարտութեան մասնիկներ յայտնաբերած են իրենց ժողովուրդին, ժամանակին մէջ, բայց Յիսուս էր միայն որ իր Յարութեամբ սրբազործեց զայն։ Խօսքը միայն չի բաւեր, կարեսը է նաև զործը։ ու երբ իրար կը հանդիպին ասոնք կեանքին մէջ, կ'իրազործեն ճշմարտութիւնը։ Մարդուն կամքը ևս երբ կը հանդիպի և կ'ենթարկուի Աստուծոյ կամքին, կ'իրազործէ ճշմարտութիւնը։

Հակառակ որ Քրիստոնեայ կը կոչուինք Աւազանի և Ս. Հոգիի մկրտութեամբ, բայց քրիստոնեաներ չենք, այնքան ատեն որ ճանապարհորդակից չենք Քրիստոսի, որովհետեւ ճանապարհորդակից կ'ըլլանք միայն անսահման զոհողութեամբ և ճիզով։

Երբ ազգի մը մէջ, այդ ազգը կողմող անհատները միևնոյն նպատակը իրազործելու կը միտին ճշմարտապէս, անոնք ճանապարհորդակից են, հետեւարար բարեկամներ՝ և միութիւն մը կը կազմեն։ այդ միութիւնը կը քակտի, երբ մասները մի և նոյն նպատակը իրազործելու չեն միտիր։ Մի և նոյն նպատակը իրազործելով միևնոյն ոճը կը ստեղծեն, որ կ'արտայայտուի նիւթական և իմացական (արուեստ), կրօնական (հոգեսր) մակարդակներու մէջ, այնպէս ինչպէս տիեզերքը միութիւն մը և ամբողջութիւն մը ըլլալով կը միտի նոյն նպատակին, այդ ամբողջը ստեղծող Արարշին։ Տիեզերքի ամբողջութեան վրայ տիբապետող կը տեսնենք մէկ զօրութիւն որ նախախնամող Աստուածն է, և որ կ'արտայայտուի նիւթական (ընութիւն), կենդանական (կենսաւոր), իմացական-բանաւոր (մարդը) և կրօնական (հոգեսր) մակարդակներու վրայ։ Իրաւամբ իմաստասէրը կը հիանայ երկնքին, երբ կը դիտէ զայն աստղազարդ զիշերին մէջ։

Հայ ժողովուրդը կեանքի բոլոր մակարդակներուն վրայ իջեցուցած է միակ ոճ մը, ճանապարհորդակից ըլլալով Յիսուսին, Անոր ներկայութիւնը իրողապէս խորիմանալով և խորզզալով, — ներազբելով։

Անհրաժեշտ է ճամբան, առանց որուն կը կորսուինք, բայց որմով կը փրկուինք։ Հայց. Եկեղեցին Յիսուսի մարդեղութիւնն է, որով հայ հաւաքականութիւնը փրկող միակ ճանապարհը։

Ճանապարհորդակից ըլլանք Յիսուսի, դէպի ճշմարտութիւն և յաւիտենական կեանք։